

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

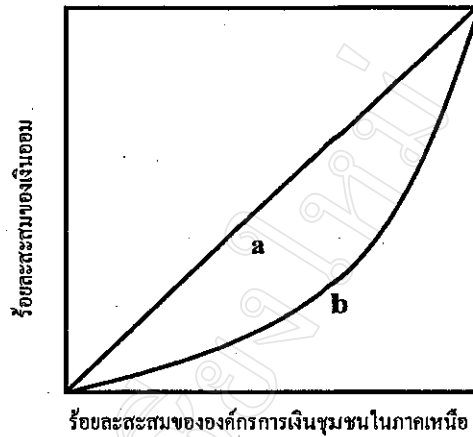
การศึกษาโครงสร้าง พฤติกรรม และการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ ใช้การอธิบายเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ โดยวิธีทางสถิติ โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้, Lorenze Curve, Frequency Level, และ Percentage ซึ่งสามารถแยกอธิบายได้ดังนี้คือ

3.1 การศึกษาโครงสร้างองค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ

พิจารณาโครงสร้างและพฤติกรรมขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ จากการกระทำตัวขององค์กรฯ อุปสรรคของการเกิดขึ้นใหม่ขององค์กรการเงินชุมชน นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะ โครงสร้างขององค์กรการเงินชุมชนว่ามีส่วนต่อพฤติกรรมการแข่งขันในด้านอัตราดอกเบี้ยและการให้บริการต่อสมาชิกและชุมชนอย่างไร การศึกษาดังกล่าวจะบอกถึงพฤติกรรมและคุณภาพในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน

การศึกษานี้จะวัดระดับการกระทำตัวของ โครงสร้างองค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ โดยใช้ Lorenze curve และค่าสัมประสิทธิ์จีนี้วัดการกระทำตัวในแบบสัดส่วน โดยจะแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกัน หรือการกระทำตัวเปรียบเทียบ ซึ่งหลักในการหาเส้น Lorenze มี 2 ประการคือ ประการแรกใช้สัดส่วนร้อยละของเงินฝากสะสมในองค์กรการเงินชุมชน เรียงลำดับจากองค์กรการเงินชุมชนขนาดเล็กที่สุด ไปยังองค์กรการเงินชุมชนขนาดใหญ่ ประการที่สองร้อยละของจำนวนองค์กรการเงินชุมชนสะสมจะเริ่มจากองค์กรการเงินชุมชนขนาดเล็กที่สุด ไปยังองค์กรการเงินขนาดใหญ่ พื้นที่ระหว่างเส้นทแยงมุมกับเส้น Lorenze คือพื้นที่การกระทำตัว ส่วนค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ จะวัดถึงระดับความไม่เท่าเทียมกัน แสดงโดยสัดส่วนของพื้นที่การกระทำตัวต่อพื้นที่ทั้งหมดภายในเส้นทแยงมุม ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 ถ้ามีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า องค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือมีระดับการกระทำตัวสูง ในทางตรงข้าม ถ้ามีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าองค์กรการเงินชุมชนมีการกระทำตัวต่ำ ซึ่งการหา ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ สามารถหาได้จาก รูปที่ 3-1

รูปที่ 3 - 1 เส้นลอเรนซ์

จากรูปค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ = พื้นที่ a / พื้นที่ a + b
 การคำนวณค่าค่าสัมประสิทธิ์จีนี้จะทำโดยรวมพื้นที่ b ซึ่งสร้างขึ้นมาจากจุด coordinate ภายใต้เส้น lorenze จากนั้นคูณพื้นที่ด้วย 2 แล้วนำไปลบออกจากพื้นที่สี่เหลี่ยม ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 ส่วนที่เหลือจะเท่ากับสองเท่าของพื้นที่ระหว่างเส้นทแยงมุมกับเส้น lorenze ซึ่งสามารถเขียนในรูปสูตรได้ดังนี้

$$G = 1 - \sum_{i=1}^n (Z_i P_i) \dots\dots\dots (1)$$

โดยที่ G คือ ค่าค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

$Z_i = Y_i + Y_{i-1}$ คือ ความถี่สะสมของเงินฝากทั้งหมดขององค์กรการเงินซึ่งมี ยอดเงินฝากที่ i รวมกับความถี่สะสมของเงินฝากทั้งหมดของหน่วย องค์กรการเงินซึ่งมีเงินฝากในระดับก่อนหน้าระดับที่ i-1

P_i คือ ความถี่สะสมหรือสัดส่วนของหน่วยขององค์กรการเงินที่มีเงินฝาก ระดับที่ i

i คือ ระดับเงินฝากระดับที่ i

Σ คือ ผลรวม

หรืออาจเขียนสมการที่ (1) ข้างต้นในรูปสมการที่ (2) เพื่อใช้ในการคำนวณดังนี้

$$G = 1 - 2 \left[\sum_{i=1}^n \{(f_i - f_{i-1})(Y_{i-1})\} + \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \{(f_i - f_{i-1})(Y_i - Y_{i-1})\} \right] \dots\dots\dots (2)$$

โดยที่ G คือ ค่าค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

- F_i คือ ความถี่สะสมของจำนวนหน่วยธุรกิจที่มีเงินฝาก ระดับที่ i
 f_{i-1} คือ ความถี่สะสมของจำนวนหน่วยธุรกิจที่มีเงินฝากในระดับก่อนหน้าระดับที่ i
 Y_i คือ ความถี่สะสมของจำนวนเงินฝากทั้งหมดของหน่วยธุรกิจที่มีเงินฝากระดับที่ i
 Y_{i-1} คือ ความถี่สะสมของจำนวนเงินฝากทั้งหมดของหน่วยธุรกิจที่มีเงินฝากระดับก่อนหน้าระดับที่ i
 N คือ จำนวนระดับชั้นของเงินฝาก
 i คือ ระดับเงินฝากระดับที่ i
 Σ คือ ผลรวม

ค่าการกระจุกตัวและพฤติกรรมขององค์กรสามารถกำหนดโครงสร้างขององค์กรการเงินชุมชนว่ามีลักษณะเป็นโครงสร้างตลาดประเภทใด และจากการประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมของกิจการที่เน้นการสร้างกำไรมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างและพฤติกรรมขององค์กรการเงินชุมชนซึ่งเป็นองค์กรที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าการแสวงหากำไร อย่างไรก็ตาม หากจำแนกโครงสร้างตลาดตามพฤติกรรมขององค์กรตามแนวทางเศรษฐศาสตร์ 4 พฤติกรรม และหากพฤติกรรมขององค์กรการเงินมีพฤติกรรมต่อไปนี้ก็สามารรถจำแนกโครงสร้างพฤติกรรมได้ 4 ประเภท ได้แก่

1 โครงสร้างพฤติกรรมในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โครงสร้างรวมมีการกระจุกตัวต่ำ กล่าวคือ มีจำนวนองค์กรมาก ไม่เกิดอุปสรรคในการจัดตั้งองค์กรใหม่ การให้บริการด้านการเงินและด้านสังคมไม่มีความแตกต่าง และอุปสงค์และอุปทานของตลาดเป็นผู้กำหนดอัตราดอกเบี้ย

2. โครงสร้างพฤติกรรมในตลาดกึ่งแข่งขัน การกำหนดอัตราดอกเบี้ยและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมขององค์กรการเงินชุมชนยังไม่โดดเด่น กล่าวคือ ในบางครั้งอาจให้ความสำคัญต่อนโยบายอัตราดอกเบี้ย แต่บางครั้งเน้นที่การให้ความช่วยเหลือทางสังคม ขณะที่จำนวนขององค์กรในโครงสร้างของตลาดกึ่งแข่งขันยังมีจำนวนมาก ไม่แตกต่างจากข้อ 1)

3. โครงสร้างพฤติกรรมในตลาดผูกขาด องค์กรจะทำธุรกิจแสวงหากำไรสูงสุดจากการดำเนินงาน โดยละเลยวัตถุประสงค์หลักขององค์กรการเงินชุมชน และความเดือดร้อนของสมาชิก เน้นผลตอบแทนจากการให้สินเชื่อมิได้ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือสังคม

4. โครงสร้างพฤติกรรมในตลาดผู้ขายน้อยราย มีความซับซ้อนของโครงสร้างองค์กรตลาดผู้ขายน้อยราย ทำให้องค์กรเปรียบเสมือนผู้กำหนดราคา (Price Taker) สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยได้เอง โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของตลาดแต่การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยนั้นจะไม่กระทบมากนัก ขณะเดียวกันองค์กรจะให้ความสำคัญกับนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางสังคมเป็นอันดับรองลงไป ในขนาดของตลาดลักษณะนี้จะมีจำนวนขององค์กรไม่มาก และมีการกีดกันการเกิดใหม่ขององค์กรการเงิน

3.2 การศึกษาพฤติกรรมขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ

ไม่ว่าองค์กรการเงินจะถูกจัดอยู่ใน โครงสร้างรูปแบบใด บทบาทขององค์กรการเงินยังคงมีเป้าหมายเพื่อบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน รวมทั้งพยายามยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยเน้นกลยุทธ์การประหยัดและการออมเพื่อให้สมาชิกองค์กรฯ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน องค์กรการเงินชุมชนจึงเป็นการรวมกลุ่มสมาชิก ระดมเงินออม ควบคุมการดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตย จัดสรรผลตอบแทนจากการลงทุนให้แก่สมาชิก จัดอบรมให้ความรู้เพื่อการประกอบอาชีพและอำนาจในการต่อรอง

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือจะศึกษาลักษณะการดำเนินงานและบทบาทขององค์กรการเงินชุมชนต่อชุมชน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการยกระดับความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยพิจารณาลักษณะธุรกรรมขององค์กรการเงินชุมชน รวมถึงการกำหนดมาตรการและนโยบายขององค์กรการเงินฯ ที่ให้แก่สมาชิก และศึกษานโยบายหรือแนวทางสนับสนุนทางเศรษฐกิจขององค์กรฯ ต่อท้องถิ่น เช่น การให้ความช่วยเหลือทางด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ราคาประหยัดมาจำหน่ายแก่สมาชิกเพื่อลดต้นทุนในการผลิต หรือการจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคจำหน่ายแก่สมาชิกหรือคนในชุมชน เป็นต้น

3.3 การศึกษาการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ

โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Operational efficiency) และผลการดำเนินงานด้านการเงิน (Finance) โดยวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านการเงิน และความสามารถในการหาประโยชน์ขององค์กรฯ เช่น กำไรต่อสินทรัพย์ (Return on Asset: ROA), ผลตอบแทนต่อรายได้, การหมุนเวียนของสินทรัพย์ดำเนินงาน, อัตราส่วนทุนหมุนเวียน และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความสามารถในการระดมเงินออมขององค์กรการเงินชุมชนในภาพตัดขวางเพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนปริมาณเงินออมขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและผลการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนจากแกนนำองค์กรการเงินชุมชน และใช้แบบสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่างจากองค์กรการเงินทั้งหมด 7,407 องค์กรที่อยู่ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ โดยแบ่งกลุ่มตามประเภทของการดำเนินงานจำนวน 3 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน และกลุ่มออมทรัพย์

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูล 2 ประเภท คือ

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการออกแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเบื้องต้นขององค์กรการเงินชุมชน วัตถุประสงค์ขององค์กรฯ ทุนดำเนินการ แหล่งที่มาและใช้ไปของเงินทุน จำนวนสมาชิก ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงการบริหารลูกหนี้ขององค์กรและสาเหตุของการผิดนัดชำระหนี้ และการสนับสนุนสวัสดิการของคนในชุมชน นอกจากนี้ ศึกษาถึงบทบาทขององค์กรการเงินชุมชนแบบสอบถามจะครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ สวัสดิการแก่สมาชิก เช่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ หรือสินค้าอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายในราคาประหยัด เป็นต้น

โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportionate stratified random sampling) จากจำนวนองค์กรการเงินใน 17 จังหวัดภาคเหนือ รวม 7,407 แห่ง จำแนกเป็นสหกรณ์ (การเกษตรและออมทรัพย์) 738 แห่ง เครดิตยูเนียน 225 แห่ง กลุ่มออมทรัพย์ 6,444 แห่ง ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำจำนวนประชากรทั้งหมดมาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะการดำเนินงานและแกนนำ จะได้ตามตารางที่ 3 - 1 ดังนี้

ตารางที่ : 3 - 1 แสดงกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือในปี 2543 : จำแนกรายจังหวัด

(หน่วย : องค์กร)

จังหวัด	กลุ่มสหกรณ์	กลุ่มเครดิตยูเนียน	กลุ่มออมทรัพย์
เชียงใหม่	100	74	531
เชียงราย	45	41	598
ลำพูน	33	6	260
แม่ฮ่องสอน	30	7	152
ลำปาง	35	38	323
แพร่	28	6	325
น่าน	54	6	492
พะเยา	28	10	366
ตาก	28	1	134
กำแพงเพชร	42	1	404
สุโขทัย	45	-	455
พิษณุโลก	79	-	497
อุตรดิตถ์	58	1	240
นครสวรรค์	39	14	542
พิจิตร	38	1	392
เพชรบูรณ์	34	-	489
อุทัยธานี	22	19	244
รวม	738	225	6,444

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียน
แห่งประเทศไทย และ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ขั้นที่ 2 เลือกสัดส่วนร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรของจำนวนองค์กรการเงินทั้งหมด¹ ให้ครอบคลุมกลุ่มที่จะทำการศึกษาทั้ง 3 กลุ่มและ 17 จังหวัดในภาคเหนือ และปรับจำนวนตัวอย่างขององค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือให้เหมาะสม ซึ่งสามารถแสดงการหาจำนวนตัวอย่างในแต่ละประเภทขององค์กรการเงินชุมชนในแต่ละจังหวัด ดังนี้

ตารางที่ :3 -2 แสดงการคำนวณกลุ่มตัวอย่างในการส่งแบบสอบถามกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือในปี 2543 : จำแนกรายจังหวัด (หน่วย : องค์กร)

จังหวัด (ตัวอย่าง)	สหกรณ์ออมทรัพย์	สหกรณ์เครดิตยูเนียน	กลุ่มออมทรัพย์	รวม
เชียงใหม่	$100 * 0.1 \approx 10$	$74 * 0.1 \approx 7$	$531 * 0.1 \approx 53$	70
เชียงราย	$45 * 0.1 \approx 5$	$41 * 0.1 \approx 4$	$598 * 0.1 \approx 60$	69
ลำพูน	$33 * 0.1 \approx 3$	$6 * 0.1 \approx 1$	$260 * 0.1 \approx 26$	30
แม่ฮ่องสอน	$30 * 0.1 \approx 3$	$7 * 0.1 \approx 1$	$152 * 0.1 \approx 15$	19
ลำปาง	$35 * 0.1 \approx 4$	$38 * 0.1 \approx 4$	$323 * 0.1 \approx 32$	40
แพร่	$28 * 0.1 \approx 3$	$6 * 0.1 \approx 1$	$325 * 0.1 \approx 32$	36
น่าน	$54 * 0.1 \approx 5$	$6 * 0.1 \approx 1$	$492 * 0.1 \approx 49$	55
พะเยา	$28 * 0.1 \approx 3$	$10 * 0.1 \approx 1$	$366 * 0.1 \approx 37$	41
ตาก	$28 * 0.1 \approx 3$	$1 * 0.1 \approx 1$	$134 * 0.1 \approx 13$	17
กำแพงเพชร	$42 * 0.1 \approx 4$	$1 * 0.1 \approx 1$	$404 * 0.1 \approx 40$	45
สุโขทัย	$45 * 0.1 \approx 5$	-	$455 * 0.1 \approx 45$	50
พิษณุโลก	$79 * 0.1 \approx 8$	-	$497 * 0.1 \approx 50$	58
อุตรดิตถ์	$58 * 0.1 \approx 6$	$1 * 0.1 \approx 1$	$240 * 0.1 \approx 24$	31
นครสวรรค์	$39 * 0.1 \approx 4$	$14 * 0.1 \approx 1$	$542 * 0.1 \approx 54$	59
พิจิตร	$38 * 0.1 \approx 4$	$1 * 0.1 \approx 1$	$392 * 0.1 \approx 39$	44
เพชรบูรณ์	$34 * 0.1 \approx 3$	-	$489 * 0.1 \approx 49$	52
อุทัยธานี	$22 * 0.1 \approx 2$	$19 * 0.1 \approx 2$	$244 * 0.1 \approx 24$	28
รวม	75	27	642	744

ที่มา : จากการศึกษา

¹ การเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้อ้างอิงวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของประชากรของจุมพล สวัสดิยากร ที่กล่าวว่า ถ้ามีจำนวนประชากรเป็นร้อยใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25 ของประชากร แต่หากมีจำนวนประชากรเป็นพันใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 ของประชากร และหากมีประชากรเป็นหมื่น ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 1

ขั้นที่ 3 เลือกตัวอย่างองค์การการเงินของแต่ละประเภทและจังหวัดด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้สามารถเลือกองค์การการเงินชุมชนได้ทั้ง 17 จังหวัดในภาคเหนือ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ ข้อมูลสถิติที่ได้จากแกนนำองค์การการเงินชุมชน ได้แก่ มูลนิธิไทยเพื่อการพัฒนา โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง มูลนิธิฟื้นฟูชนบท สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาชุมชนทั้ง 17 จังหวัดในภาคเหนือ ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 5 และเขตที่ 6 สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภูมิภาคที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน โดยข้อมูลทุติยภูมินี้ประกอบด้วย ข้อมูลจำนวนสมาชิก เงินออม สินทรัพย์ หนี้สินและทุนดำเนินงาน